

INTERVIURI

Un dialog cu muzicologul Mihail Cozmei

Andra Apostu

Am avut onoarea de a adresa întrebări unuia dintre cei mai longevivi și dedicați muzicologi din România, un profesionist în istoriografia muzicală și un rafinat observator al vieții muzicale ieșene. Domnul Mihail Cozmei este renumit pentru profesionalismul său dar și pentru căldura cu care a susținut și promovat artiști valoroși, interpreți și compozitori. În același timp a pus bazele unei adevărate școli de muzicologie în cele peste cinci decenii petrecute la catedra de istoria muzicii, muzicologie și estetică muzicală a Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași.

Andra Apostu: Stimate domnule Cozmei, sunteți principalul exponent și un continuator de tradiție al muzicologiei ieșene. Deși de-a lungul carierei dvs. ați urmat căi deschise de înaintașii dvs. precum George Pascu, Theodor T. Burada și nu numai, ați fost marcat și de interacțiunea cu maestrul Paul Constantinescu, Dragoș Alexandrescu, Zeno Vancea. Cum a fost această perioadă și cum v-a influențat ea cariera dumneavoastră de mai târziu?

Mihail Cozmei: De la început trebuie să menționez că atunci când m-am prezentat la concursul de admitere organizat, în vara anului 1950 la Conservatorul de Muzică *Ciprian Porumbescu* din București, eram absolvent al unui liceu de cultură generală din Huși, cu o oarecare pregătire muzicală: cântasem în cor de biserică din „fragedă copilărie” și, mai ales, la încurajarea profesorului de muzică Ioan Timuș, pregătisem și dirijasem cu ceva succes corul Liceului *Cuza Vodă*. Cum a fost normal, am optat pentru Facultatea de Compoziție, Dirijat și Profesor de Muzică, întrucât doream să mă formez ca dirijor de cor și, poate chiar mai mult...

A.A.: Care au fost primele dumneavoastră publicații, primele emoții să vă vedeți cuvintele tipărite? Când ați știut că vă doriți să urmați o carieră de muzicolog?

M.C.: La absolvire, viața mi-a condus preocupările spre domenii de activitate pe care le-am învățat și cucerit treptat: critica muzicală, mai întâi, apoi istoriografia muzicală și, surprinzător, managementul cultural, toate impuse de solicitările vieții muzicale din anii 60-80 ai secolului trecut. Așadar, pot îndrăzni a spune că nu eu am ales cariera de muzicolog, ci muzicologia m-a ales pe mine. Și totul s-a petrecut printr-o mereu înnoită dorință de cunoaștere a locului, a oamenilor, a mentalităților și inițiativelor de bun augur, a succeselor și înfrângerilor din viața muzicală a Iașului.

Voi evoca, pe scurt, apropierea și afirmarea în domeniile muzicologiei. Mai întâi, în timpul anilor de studii, angajarea ca ziarist colaborator la Secția de Artă a revistei *Contemporanul* (unde șef era George Bălan, pe atunci coleg de grupă la Conservatorul bucureștean), în paginile căruia am „comis” două texte (octombrie-noiembrie 1953), unul despre Institutul de Folclor (ce știam eu oare despre acest institut foarte important în acel moment, nu este greu de înțeles, dar sarcina trebuia îndeplinită); al doilea, despre turneul baritonului Petre Ștefănescu-Goangă în URSS, cu informații preluate direct de mine într-o discuție cu marele artist, el mâncând brânză cu smântână și mămliguță, eu înghițind în sec... Un an mai târziu am scris, la solicitarea profesorului Nicolae Buicliu, o relatare despre *Cenaclul Conservatorului Ciprian Porumbescu* (publicat în Revista *Muzica* nr. 5). Publicarea acestor texte a stârnit în mine o stare de orgolioasă auto-prețuire, pentru că însemna mult să-ți apară numele în reviste de prestigiu în care semnau personalități importante ale culturii noastre. Este drept, relatarea despre activitatea Institutului de Folclor a stârnit ceva discuții acide și întrebări cu privire la specialitatea autorului. Această afirmare, surprinzătoare și pentru mine, s-a oprit brusc. Am fost declarat bolnav și trimis la Sanatoriul TBC de la Moroieni.

Momentul următor a fost, cred, hotărâtor. La absolvire, în 1956, compozitorul Achim Stoia, atunci director al Filarmonicii *Moldova*, aflând că vreau să mă stabilesc în Iași, mi-a propus să accept numirea pe postul de *secretar artistic* la instituția pe care o conducea, funcție care presupunea și elaborarea programelor de sală și a prezentărilor pentru concertele simfonice și educative (acestea, pe care eu le-am numit *muzicologie orală* erau practicate excelent de profesorul, dirijorul și muzicologul George Pascu). Se adăugau, desigur, și concertele-lecție lunare. Bineînțeles că nu din primul an a trebuit să „compun” texte despre partiturile înscrise în programele simfonice săptămânale. Dar am avut timp să citesc mult (biblioteca muzicală cuprinzătoare a domnului Pascu mi-a fost pusă la dispoziție cu generozitate) și am asistat permanent la repetițiile și concertele orchestrei simfonice. Vrând-nevrând a trebuit să scriu nu doar programe de sală, ci și textele pentru prezentările concertelor, desigur cu firești stângăcii și ceva încercări de „literaturizare” a conținutului partiturilor. Destul de repede am fost în stare să produc și texte de care nu mă dezic nici astăzi, ca, bunăoară, programul de sală (7 pagini) al concertului din 3 ianuarie 1958, dirijat de Achim Stoia, dirijorul corului fiind George Pascu, având următorul program: Uvertura *Coriolan* și *Simfonia a IX-a* de Beethoven.

Anii filarmoniști au fost etapa pregătirii pentru începuturile unei activități muzicologice tot mai aplicate, dublată de o constantă prezență în paginile revistelor *Iașul literar* și, mai cu seamă, *Cronica*, dar și în ziarul *Flacăra Iașului*, semnând atât cronici la premierele Operei Române, cât și texte despre muzicieni. Chiar și despre tendințele de înnoire a gândirii artistice din secolul trecut, unele chiar șocante pentru mai toți muzicienii timpului.

Punând punct acestor rânduri privind începuturile unui viitor muzicolog, mă simt dator să încerc a evoca „întâlnirile” fericite cu personalități ale culturii noastre muzicale, profesori la Conservatorul din București: **George Breazu**, care la cursul de Teoria Muzicii și Solfegiu ne-a purtat, la abordarea fiecărui element al teoriei muzicale, prin toată istoria culturii muzicale; ne-a vrăjit ca orator și ne-a deschis mintea spre o mai complexă înțelegere a gândirii muzicale. **Dragoș Alexandrescu** ne-a învățat teoria aplicată și solfegierea, fiind asistent atunci, al profesorului George Breazu. Nu am uitat nici orele de Armonie tonală la care profesorul și compozitorul **Ion Dumitrescu** încerca să ne îndrume cu aprecieri acide uneori, dar cu o vădită bunăvoință față de strădaniile noastre de a nu încărca teme cu cvinte și octave paralele; în al treilea an am urmat cursul de Armonie sub îndrumarea profesorului și compozitorului **Paul Constantinescu**, ale cărui preocupări pentru modalism, în general, și pentru armonia modală de la curs, au dat roade

bune în cazul unor colegi care s-au orientat și spre activitatea de creație muzicală. Evoc, de asemenea, cu note de admirație, distincția seniorială a profesorului și compozitorului **Tudor Ciortea**, apoi didactica poate prea riguroasă a orelor de Contrapunct asigurate de profesorul și compozitorul **Nicolae Buicliu** sau orele desfășurate într-o atmosferă destinsă, încărcate de bun gust și un cert profesionalism conduse de profesorii **Dumitru. D. Botez** și **Ioan D. Vicol**. Despre cultura muzicală de până în secolul XX, o doamnă - al cărei nume s-a pierdut în umbra uitării - nu ne-a transmis prea multe idei nemarcate de estetica preluată, ca și N. Moraru, din surse proletcultiste. Au fost cursuri teoretice fără exemple muzicale (în instituție exista doar un aparat de radio cu pick-up de tip sovietic, mereu ocupat). Urme certe a marcat în formarea mea ca muzician, ca istoriograf și critic muzical, profesorul George Breazu. Tema sugerată pentru a-mi alcătui lucrarea de absolvire a cursului a fost – „Invățământul muzical în Moldova”, notată cu *foarte bine*. Să fi fost un gest premonitoriu? Oricum, scrierile sale s-au aflat în permanență pe masa de lucru a tânărului istoriograf muzical ieșean.

Ca muzician și om, m-a însoțit în permanență personalitatea profesorului și compozitorului **Alexandru Pașcanu**. Felul său de a fi, cultura uimitoare, harul pedagogic, bunătatea sa și, cu deosebire puterea de a înțelege spusele și nespusele au fost în permanență pentru mine, date călăuzitoare. Mi-a fost profesor la trei cursuri: Teoria instrumentelor, Orchestrația, Citire de partituri. Ultimul, de o oră pe săptămână a devenit pentru mine un curs de două ore, întrucât colegul care urma să vină la întâlnirea cu profesorul uita să fie prezent. Și astfel am avut șansa unor discuții despre tot, despre muzică și muzicieni, despre literatură și artele plastice, despre lumea de ieri și din acel moment, despre prietenie și, da, despre religie și credință.

A.A.: În scrierile dumneavoastră observ două direcții principale: muzicologia de tip istoric (în volumele deosebit de bogate în informații privind instituții muzicale sau de învățământ muzical, și altele) și muzicologia de tip critic, ca observator rafinat al activității muzicale și culturale ieșene (mă gândesc aici în special la cartea *Cuvinte despre muzică și muzicieni*). Cum se împacă aceste două laturi complementare dar pe care, de obicei, le regăsim singulare la muzicologii contemporani dvs.?

M.C.: Sosind în Iași în toamna anului 1956 - eu la Filarmonica Moldova și soția mea la Școala Populară de Arte - în ciuda greutăților, greu de acceptat uneori, ne-am integrat firesc în munca și aspirațiile tuturor, cu scopul de a contribui la o nouă renaștere a vieții muzicale ieșene (se înființase în 1949, Filiala din Iași a UCMR, luase ființă în 1956, Opera Română din Iași, se redeschid porțile Conservatorului de Muzică

George Enescu în 1960). Din contactele cu muzicienii mai vârstnici, cu deosebire instrumentiști la Filarmonică (unii, bunăoară violonistul, profesorul și dirijorul Alexandru Garabet, concert-maestrul orchestrei, de asemenea, corniștii Ioan Nosec și Constantin Arbore făcuseră parte din orchestra inițiată de George Enescu în stagiunea 1917-1918, iar alții activaseră în orchestrele simfonice conduse de Mircea Bârsan și, în primul rând, de Antonin Ciolan) sau din discuțiile cu George Pascu ori cu compozitorii și profesorii Constantin Georgescu și Constantin Constantinescu am început să descopăr trecutul important și valoros al vieții muzicale ieșene. Și astfel, în timp, am înțeles că voi putea fi persoana, cercetătorul care să ducă mai departe cele aflate și scrise până în acel moment, să adaug noi informații cu privire la începuturile dificile dar de remarcabilă importanță, ca și despre realitățile impresionante prin profesionalism și entuziasm din lașul de ieri și din anii 60-80 ai secolului trecut. Cu cine să încep, de la cine să pornesc? Desigur, de la **Teodor T. Burada**, a cărui fiică, violonista și profesoara Lucia Burada Romanescu mă aprecia pentru ceea ce publicam în revista *Cronica* despre muzicienii de ieri și ai momentului. În scrierile lui T.T. Burada am aflat sursele bogate de documentare pe care le folosise dar cărora nu le epuizase importanța, totodată, idei și texte de arhivă și cronici cu privire la învățământul muzical, viața muzicală din numeroasele saloane de muzică ale epocii, spectacolele de teatru cu muzică și de operă mult prețuite de publicul ieșean și din alte centre ale Moldovei. Apoi, cum cântasem în cor de biserică, m-am îndreptat către **Gavriil Musicescu**, cel care publicase câteva texte muzicologice despre culegerea și publicarea cântecelor populare. Am aflat în acest fel că a existat în Iași o revistă cu profil muzical, editată și scrisă aproape integral de **Titus Cerne** (*Arta*, Iași, 1883-1885, 1894-1896), care în plus publicase și un *Dicționar de muzică. Voci și instrumente, biserică, concert, teatru, compoziție, istorie*, Iași, 1898 (A-D), 1899 (E-L). Personalitatea acestui muzicolog, compozitor și profesor, strădaniile sale, setea de cunoaștere și dorința de a valorifica tot ceea ce purta amprenta valorii în viața muzicală românească, totodată interesul pentru lărgirea cunoștințelor despre muzica centrelor europene, toate acestea m-au provocat să duc mai departe ceva din începuturile sale. Și am pornit să cercetez, să aflu și să scriu. În primul rând ca fost membru al Filarmonicii *Moldova* (1956-1962), apoi ca profesor la Conservatorul de Muzică *George Enescu* (1962-1997), am considerat că am datoria, o datorie de onoare, să adun între copertile unor volume istoria acestor instituții (*Filarmonica Moldova* - 50, Iași, Edit. Filarmonica, 1992; *Pagini din istoria învățământului artistic modern din Iași, la 150 de ani (1860-1995)*, Iași, Edit. Artes, 2021, volum îmbogățit cu noi informații față de acela din 1995.

În toată această muncă de cercetare și elaborare m-am consultat adesea și cu domnul George Pascu, cel care, la aniversarea unui secol de la înființarea Conservatorului De Muzică și Artă Dramatică, cu două școli - la Iași și București (1964) - a scris un volum omagial, nu o istorie în sine, ci o portretizare exemplară a profesorilor care s-au impus nu doar prin activitatea de formare a viitorilor muzicieni, ci și prin reușitele personale care au conferit Iașului aura de loc al inițiativelor practice și teoretice de o certă importanță. Formula aceasta de redactare împletită cu riguroasa documentare a activităților curente și a evenimentelor muzicale care au pus în lumină meritele școlilor de muzică și teatru, se află și în exemplara reconstituire a Iașului muzical din volumul *Hronicul muzicii ieșene*, Iași, Edit. Noel, 1997, realizat în colaborare cu Melania Boțocan. La împlinirea a cincisprezece ani de la înființarea Filarmonicii Moldova, George Pascu a scris o concisă dar convingătoare istorie a mișcării simfonice din Iași, rezultat al unei munci pe care a desfășurat-o chiar cu o notă de patos. Lucrarea a fost tipărită în 1957, dar înainte de a fi preluată pentru prezentare cu ocazia concertului aniversar, a fost trimisă la topit. Motivul? În scrisoarea de salut a academicianului Mendel Haimovici, autorul afirmă că „publicul amator de artă iubește și prețuiește pe artiști, mai mult decât pe cei care-i satisfac nevoile materiale”. Profesorul Pascu a fost atât de afectat de această decizie arbitrară, încât nu a mai dorit să recidiveze publicând o nouă ediție îmbogățită cu noi documente și opinii.

Acestea au fost personalitățile criticii și istoriografiei muzicale ale căror împliniri am încercat să le dezvolt și să le adâncesc. Cercetătorii de mâine vor stabili în ce măsură lucrările mele au urmat „căile deschise” de iluștrii mei precursori.

A.A.: Aplecarea asupra muzicologiei istorice presupune disciplină, ordine și coerență atât în documentare cât și în structurarea materialului finit. Cum decurge acest proces, vă documentați undeva anume, aveți o anumită rutină?

M.C.: Muzicologia este un domeniu complex și, mai ales, o „știință deschisă”, iar muzicologul - s-a spus adesea - este ca și dirijorul, un muzician care face muzică fără să producă sunete! În economia convorbirilor noastre nu este necesară și o prezentare a tuturor ramurilor de cercetare. Două din multele ramuri, practicate și de mine sunt, cred, de o importanță majoră: **istoriografia**, ca știință omniprezentă în toate ramurile muzicologiei și **critica muzicală**, prin care nu înțeleg doar cronica de concert și spectacol, ci ca pe o situație obiectivă în raport cu aspectele de viață muzicală (creație, interpretare, muzicologie, receptare a muzicii). Între aceste două „laturi complementare” se află în permanență o relație firească, întrucât - cum a scris undeva G. Călinescu - „nu există istorie fără critică și nici critică fără istorie”. În tot ce am scris de-a lungul anilor, m-

am străduit să armonizez aceste două ramuri. Mai mult, am fost convins că istoriografia și critica pot contribui efectiv la dezvoltarea și afirmarea muzicii, la promovarea muzicii în ansamblul culturii și a practicii culturale.

Sunt convins că orice muzician și, în primul rând, orice muzicolog trebuie să se implice în viața societății, să comunice, să critice, să explice iubitorilor și viitorilor iubitori ai muzicii, cum și de ce avem nevoie de arta sunetelor, cum și de ce evoluează sau involuează muzica de astăzi și, desigur, care sunt valorile creației, artei interpretative și ale muzicologiei din țara noastră și din lume.

A.A.: Ați intrat în istoria unora dintre cele mai renumite instituții culturale ieșene, Filarmonica Moldova, dar v-ați aplecat și asupra învățământului muzical prin *Pagini din istoria învățământului artistic din Iași: 1860-1995, Existențe și împliniri: dicționar biobibliografic domeniul muzică* (cu două ediții) etc. Aceste incursiuni în istorie, prin faptele pe care le descoperiți, prin istoriile oamenilor, aduc cu ele și un bagaj emoțional? Sunt muzicologii istorici oamenii care redescoperă culoarea și viața unor oameni și instituții uitate de vreme?

M.C.: Orice incursiune în viața unui om, a unui muzician, a unei instituții culturale poate provoca cercetătorului trăiri mai mult sau mai puțin profunde, stări emoționale pozitive sau negative. Oricum, cel puțin mirare. În acest sens, cercetând și scriind despre cele două instituții importante din Iași - Filarmonica și Conservatorul - am trăit cu o vibrantă intensitate evocarea a două situații caracteristice. Cea pozitivă se referă la pianistul și profesorul **Radu Constantinescu**, director al celor două instituții și la lupta sa stăruitoare, dramatică uneori, dominată însă de o permanentă și vie pasiune pentru dezvoltarea și afirmarea culturii muzicale din această zonă a țării. Zeci de memorii, zeci și zeci de intervenții pe lângă mai marii timpului de la care obținea promisiuni nerespectate și din partea unora, chiar brutale refuzuri. În ciuda unor asemenea atitudini, nu și-a pierdut voința de a construi domeniul de activitate și instituții spre mai binele cultural al locului. Și astfel, în 29 martie 1942 s-a desfășurat primul spectacol al Operei Române a Moldovei, iar pe 9 octombrie 1942, a avut loc concertul de inaugurare a Filarmonicii *Moldova*, la pupitrul dirijoral aflându-se George Enescu. A doua situație, cea negativă: în 1944, orchestra simfonică a Filarmonicii, și o parte importantă dintre studenții și profesorii Academiei, conducerea și arhiva se aflau în refugiu la Făget. Și chiar susțineau concerte și spectacole în zonă. Indignare a stârnit și stârnește atitudinea lui **Mircea Bârsan** care, cu mijloace nu prea elegante, reușește să atragă o parte dintre instrumentiști și profesori la București și propune ministerului de resort aducerea celor două instituții ieșene la București. Obține chiar funcția de director al Filarmonicii și al Conservatorului (14 octombrie 1944) și

destituirea lui Radu Constantinescu. În discuțiile cu Al. Garabet și alții care au trăit acel moment, am simțit și eu indignarea celor rămași la Făget și am vibrat la evocarea dârzeniei cu care au pregătit revenirea la Iași, director la Filarmonică fiind ales profesorul George Pascu și Nicolae Broșteanu - clarinetist, la Conservator.

A.A.: Puteți face recomandari pentru mai tinerii muzicologi, vis-a-vis de această rigoare a documentării?

M.C.: În prezent sursa mea de documentare este constituită din fișele și documentele pe care le-am adunat în orele de cercetare. În perioada de activitate, cu deosebire între anii 1965 - 1985, apoi 1990 - 2000, dincolo de obligațiile didactice și de conducere (decan, 1965 - 1976, rector, 1976 - 1984), mi-am stabilit lunar zilele și orele în care, cu o disciplină strictă am parcurs cea mai mare parte a dosarelor aflate în Arhivele Statului Iași, ziare, volume și manuscrise de la Biblioteca Centrală Universitară Iași, Muzeul Literaturii Române Iași, în sfârșit, arhivele celor două instituții aflate, permanent, într-o fructuoasă colaborare - Universitatea Națională de Arte *George Enescu* și Filarmonica *Moldova*. Au mai rămas multe surse de cercetat, de pildă, Arhivele Primăriei Municipale Iași. Le-am lăsat spre satisfacția celor mai tineri. Să nu-și uite însă masca împotriva prafului. Și mănușile.

Pentru mai tinerii și viitorii muzicologi aș putea să le spun multe. Mai întâi le voi atrage atenția asupra faptului că muzicologia nu este o activitate cu succes de public, cu aplauze și flori. Și nici cu substanțiale beneficii materiale. Să nu se aștepte la tipărirea unor lucrări, scrise cu trudă și dragoste, în prea multe sute de exemplare și nici la apariția reprezentantului unei edituri care să le solicite - cu onorariile firești și nu cu substanțiala contribuție personală a autorului - un volum despre un compozitor, un interpret sau despre trecutul și prezentul vieții muzicale ieșene, sau din alte centre, chiar din lumea largă.

Înainte de a se decide pentru această activitate dificilă dar plină și de satisfacții, le recomand să mediteze la următoarele, presupunând că dragostea de muzică și de cercetare există: sunt în stare să se auto-disciplineze împletind normal programul de cercetare cu activitatea care le asigură sau le va asigura condițiile de viață? Au reușit să-și descopere o nepotolită sete de cunoaștere și o puternică dorință de a-și păstra la un nivel normal profesionalismul? Au suficientă răbdare și speranță că într-un târziu vor apărea și documentele așteptate? Cred că persoanele apropiate vor reuși să înțeleagă și să susțină această pasiune? (Eu am avut pe deplin această înțelegere și o permanentă susținere). Pentru că da!, aceasta este muzicologia - o pasiune care presupune și spirit de sacrificiu din partea muzicologului și a celor apropiați. Celor care ne vor urma le doresc mult succes!

A.A.: Prin scrierile dvs. ați fost un permanent susținător al muzicienilor, al interpreților pe care i-ați promovat prin diverse metode și cărora le-ați dat, în acest fel, încredere. Cât de importantă este critica de specialitate pentru dezvoltarea profesională a muzicienilor, deopotrivă compozitori și interpreți?

M.C.: Pot să spun că susținerea muzicienilor tineri - compozitori, interpreți, critici muzicali - a fost una dintre obsesiile mele constante. Din momentul în care am avut și puterea de decizie (ca decan, apoi rector), am promovat organizarea „serilor muzicale ale Conservatorului”, cu scopul de a desăvârși pregătirea studenților, întrucât studiau, aveam impresia, doar pentru întâlnirea săptămânală cu profesorii și nu pentru confruntarea cu publicul. Am îndemnat și profesorii mai tineri să-și valorifice aptitudinile în raport cu publicul și, astfel să se autocunoască. Am găsit, printre multe altele, trei programe tipărite ale unor asemenea cicluri de manifestări - 1966-1967, 1970, 1986. În această direcție ar fi încă multe de spus, bunăoară despre repertoriul promovat de la o ediție la alta a „serilor muzicale”. Cred că, pe această direcție, cea mai importantă inițiativă și realizare a căpătat rapid un nume cu frumoasă rezonanță - **Vacanțe Muzicale la Piatra Neamț**. Am reușit, în acest fel, să scutim studenții noștri de posibilele pericole presupuse de munca pentru care nu fuseseră pregătiți și le-am asigurat contactele directe, prin cursuri de măiestrie, cu personalități ale muzicii noastre (Ștefan Niculescu, Myriam Marbè, Pascal Bentoiu, Aurel Stroe, Anatol Vieru, Constantin Stroescu, Arta Florescu, Sofia Cosma, Marin Constantin ș.a.) și posibilitatea afirmării publice prin cicluri de manifestări în Piatra Neamț, Roman, Bicz, Cetatea Neamț, Mănăstirea Neamț ș.a. Ideea a prins. Vacanțele Muzicale se desfășoară și în prezent, anual, desigur cu un profil determinat de condițiile de astăzi.

Și tot în ideea promovării tinerilor compozitori, interpreți și critici am inițiat - tot în colaborare cu dirijorul Ion Baciu și Filarmonica ieșeană, **Festivalul Muzicii Românești**, cu un succes așteptat de noi, pentru că la susținerea programelor de concert au participat nu doar formații muzicale locale, ci și din București, Cluj-Napoca, Timișoara, Brașov. S-au afirmat atunci: grupul celor cinci compozitori, tinere cadre didactice (Vasile Spătărelu, Anton Zeman, Sabin Păutza), dar și studenți compozitori (Viorel Munteanu, Cristian Misievici, Teodor Caciora). Și tot în acest festival s-a afirmat constant Cvartetul *Voces*. Totodată, scriind despre concertele programate în fiecare ediție, s-au impus în critica muzică ieșeană atât Liliana Gherman, cât și Paula Bălan.

Fiind vorba de critici și critică, voi spune că documentul publicat într-o revistă sau un ziar este foarte important pentru toți cei implicați, cu

condiția ca aprecierile să fie făcute cu profesionalism și obiectivitate și în ideea de a încuraja, ajuta și afirma.

A.A.: Ați dedicat o mare parte din timpul dumneavoastră formației *Voces*, cvartet devenit emblematic pentru viața muzicală ieșeană și nu numai. Vorbiți-ne despre interesul dumneavoastră pentru această formație.

M.C.: Mi-au plăcut întotdeauna studenții care mărturiseau, prin activitatea lor publică, dorința de afirmare a talentului, a pregătirii tehnice și a culturii muzicale. Și cum am fost în bune relații cu un fost coleg de generație, **George Hamza**, prima vioară a Cvartetului *Muzica*, l-am vrăjit să facă naveta la Iași, în ipostaza de colaborator. Și a făcut-o. Câteva cvartete au obținut premii la *Festivalul de Cvartet de coarde* de la Brașov, patronat de ilustrul muzician W. G. Berger. Cu G. Hamza și-au început pregătirea de specialitate și membrii Cvartetului *Voces*, care a debutat la Iași, acum cinci decenii, în data de 8 aprilie 1973. Cu membrii acestui valoros cvartet de coarde am avut relații strânse, prietenești chiar. l-am încurajat, i-am sprijinit, am scris, cred, cele mai multe pagini de critică muzicală după concertele lor și, mai cu seamă, am realizat un volum de convorbiri cu cei patru artiști - Bujor Prelipcean, Anton Diaconu, Constantin Stanciu și Dan Prelipcean. Volumul a fost tipărit în condiții foarte proaste în 1993 și retipărit într-o formulă civilizată la Editura Artes, Iași, 2021.

A.A.: O aplecare deosebită aș dori să fac asupra volumului dumneavoastră deosebit de dens și variat, *Cuvinte despre muzică și muzicieni*. De ce ați ales să aduceți la lumină evenimente culturale din perioada anilor 1960-1980?

M.C.: Pentru cine a citit sau va citi o lucrare cu titlul *Cuvinte despre muzică și muzicieni* în care am adunat texte publicate în ziarele și revistele timpului sau intervenții la reuniuni culturale, aspectele de viață muzicală retipărite în acest volum vor așeza într-o poziție mai clară starea vieții muzicale din Iași în perioada 60-80. O perioadă de adevărată renaștere muzicală a Iașului care, cum scriu în cuvântul de început, așeza din nou orașul nostru în rândul centrelor culturale de primă importanță ale țării - București, Cluj-Napoca și Timișoara. Cartea are șapte părți - *Opinii, Muzica și literatura, Lumea muzicală în schimbare, Schițe și portrete, Despărțiri, Recenzii, Cronici*. Volumul a primit Premiul Academiei Române *Ciprian Porumbescu* în 2019.

A.A.: Care este, poate, cel mai complex și dificil demers muzicologic pe care l-ați avut? Poate cel mai provocator profesional, și de ce?

M.C.: Cel mai provocator demers muzicologic a fost realizarea Dicționarului *Existențe și împliniri*. Dificil, pentru că am dorit ca structura

acestei lucrări lexicografice să nu semene cu monumentală operă bio-bibliografică în multe volume a regretatului Viorel Cosma, în care a fost înscrisă întreaga floare a creației și muzicologiei din România. Mai mult sau mai puțin înflorită! În al doilea rând, am vrut să pun într-o mai firească lumină, pentru noi ieșenii, dar și pentru muzicienii din celelalte zone ale țării, personalitatea unor compozitori și muzicologi aflați de prea mult timp în umbra uitării. În sfârșit, amintindu-mi spusele lui Oscar Wilde - „Să trăiești este cel mai rar lucru din lume; majoritatea oamenilor se mulțumesc să existe” - mi-am numit dicționarul bio-bibliografic folosind cuvinte cu un sens sugestiv și ușor de distins - *împliniri, existențe* - sens care poate fi descoperit cu ușurință mai ales parcurgând biografia fiecărui personaj înscris în ordine alfabetică.

A.A.: Aveți o vârstă absolut onorabilă și pentru mulți dintre noi ați fost sursă de documentare și inspirație...

M.C.: La vârsta aceasta care îmi apasă umerii îndoindu-mi spatele, sursă de documentare aș mai putea fi, dar de inspirație...mă rog. Chiar vreau să vă spun stimată doamnă Andra, că punându-mi ochelarii și convorbind cu întrebările - la obiect - pe care mi le-ați adresat, am simțit nevoia să parcurg câteva pagini din volumul despre care am vorbit mai sus și din T. T. Burada. Pagini care efectiv m-au inspirat și m-au determinat să duc la capăt două proiecte: primul ar fi despre personalitățile cu care am făurit și afirmat imaginea muzicală a Iașiului în a doua jumătate a secolului trecut, al doilea proiect - despre gustul pentru spectacol, pentru teatru cu muzică, pentru operă în Iașiul din secolul al XIX-lea.

SUMMARY

Andra Apostu

A dialogue with musicologist Mihail Cozmei

I had the honour to interview one of the most dedicated musicologists in Romania, a professional in music historiography and a refined observer of the musical life in Iași. Mr Mihail Cozmei is renowned for his professionalism but also for the warmth with which he has supported and promoted valuable artists, performers and composers. At the same time, he laid the foundations of a true school of musicology in the more than five decades he spent teaching music history, musicology and musical aesthetics at the "George Enescu" National University of Arts in Iași.